

Sisällys

Tutkimuksen saatteeksi 10

Tutkimustehtävä 12

TUTKIMUSKOHTENA KARSTULAN LAINAKIRJASTO
JA PAIKALLINEN LUKEMINEN 12

TUTKIMUKSEN LÄHTEET, METODIT JA NÄKÖKULMAT 13

Karstulan kirjaston vanhojen kirjojen kokoelma 21

Kirjaluettelo, lainaustiedot, kirjaston tilikirja

ja kansakoulun opettajakirjaston asiakirjat 22

Muut tutkimuksessa käytetyt aineistot 26

LUKIJAT TUTKIMUSKOHTENA 30

From below -näkökulma tässä tutkimuksessa 30

Hyvät lukijat ja sukupuolittunut lukeminen 36

Autonomiset ja ideologiset lukutaitotulkinnat 38

Uudenaikaistuminen, lukutaito ja tietoisuuden muuttumisen

rakenteelliset ja konkreettiset tekijät 48

Suomen kieli: marginaalista kirjakieleksi 54

Uskonto, lukeminen ja tiedollinen kasvatus 55

Maalaiskunta ja sen kirjaston alkuvaiheet 65

KARSTULAN KUNTA JA LUKUTAITO KARSTULASSA 65

Lukutaitoisuuden tutkimisen ja määrittelyn ongelma: kaksi

lukutaitoisuuden käsitettä 73

Kuka opetti kansan lukemaan? 78

ELIAS KROOK JA KIRJASTON PERUSTAMINEN VUONNA 1861 87

KARSTULAN KIRJASTO SUOMEEN SYNTYVÄSSÄ KIRJASTOKENTÄSSÄ 95

Kirjastoherätyksen alkuvaiheista 97

Suomenkielinen sanomalehdistö kirjastoatteen edistäjänä 104

Kirjastot ja kielipolitiikka 113

KIRJASTO KUNNANKIRJASTOKSI 117

KIRJASTON RAHOITUS 132

KIRJASTON HOITO JA KIRJOJEN HANKINTA. KUKA OPASTI
MAASEUTUKIRJASTON KIRJASTONHOITAJIA? 134

KUNNANKIRJASTOT SUOMESSA 1870-LUVUN ALKUVUOSINA 144

Kirjat ja niiden lainaus vuosina 1884–1893 150

MODERNIN LUKEMISEN LÄPIMURTO KARSTULASSA 1880-LUVULLA 150

USKONNOLLINEN KIRJALLISUUS 154

Martti Luther Karstulan kirjastossa 154

Tunnustuskirjat ja *Raamattu* 171

Pienemmät profeetat – muu uskonnollinen hartauskirjallisuus 182

 Kotimainen hartauskirjallisuus 184

 Ulkomainen hartauskirjallisuus 193

MAANTIEDE, KAUKOMAAT JA VIERAAT KULTTUURIT 213

Pimeässä Afrikassa 215

Myönteistä islam-kuvaa ja kuvauksia Lähi-idästä 220

Löytöretkistä 224

LAKITEKSTIT JA -OPPAAT 228

MUITA TIETOTEOKSIA JA OPPAITA 235

Suomen historiaa ja maantiedettä 235

Yleinen historia 243

Valistava opas- ja tietokirjallisuus 250

 Terveys ja sairauksien hoito 250

 Maa-, metsä- ja karjatalous 267

 Ruoka, asunto-olot ja tilaton väestö 276

 Luonnontieteiden ja matematiikan alkeet 277

 Kansanvalistusseuran kalenterit 284

 K. J. Gummeruksen *Kyläkirjasto, lukemisia Suomen
 kansalaisille erinäisissä aineissa* 287

 Tervettä järkeä ja hyviä tapoja rahvaalle 290

LASTEN- JA NUORTENKIRJALLISUUS 296

Anders Warelius: taikauskoa vastaan ja valistuksen puolesta 302

Klassikkolyhennelmät 305

Orjien kaunistellut kärsimykset 310
Hyvä poika ja Genoveevojen kamppailut 316
Satukirjat 320
Lapsille ja nuorille laaditut tietokirjat, oppaat, runot, kokoelmat 323

RAITTIUSKIRJALLISUUS JA RAITTIUSAATE 331

LAULUKIRJAT JA VIRRET 339

SUOMALAISET ROMAANIT, RUNOT JA NOVELLIT 343

Välskärin kertomukset 346
Herrojen rakastajattaret 351
Hämeen pakanat ja köyhän maalaispojan opintie 357
Suomen sodassa 364
Runot ja runoelmat 367
Valtiopäivien kirjallisuuskustelu: inhokirjallisuus tuomiolla 372
Kaunokirjallisuus, fiktiokammo ja paikallissensuuri 378

KÄÄNNÖSKIRJALLISUUS 387

Englanninkielisten kirjailijoiden teokset 388

Ranskalaiset romaanit 398

Jules Vernen seikkailumatkat 398

Tragedia Mauritiuksella 400

Kirjallisuutta Pohjoismaista 404

Saksankielinen kirjallisuus 407

Venäläisklassikot 411

AKTIIVISIMMAT KIRJOJEN LAINAAJAT VUONNA 1884 JA KIRJASTON
SUOSITUIMMAT TEOKSET 1884–1893 412

Naislukijat kirjaston käyttäjinä 412

Aktiivisimmat mieslukijat vuonna 1884 421

Nais- ja mieslukijoiden lukemisen erot ja yhtäläisyydet 426

Lainaaminen hiipuu – kirjaston toinen lamakausi 431

KIRJASTON RAHOITUS LOPPUU 432

KUNNANKIRJASTON TUHON TAUSTA 438

KANSAKOULUNOPETTAJAT TIEDOLLISEN SÄÄTYRAJAN
PYSTYTTÄJINÄ 449

Loppukatsaus: kirjallinen ja yhteisöllinen uudenaikaistuminen 456

Viitteet 491

Lähteet ja kirjallisuus 529

LIITTEET

Liite 1: Karstulan kirjaston rekonstruoitu kirjastoluettelo vuosilta
1884–1894 547

Liite 2: Karstulan kirjaston vanhojen kirjojen kokoelmassa säilyneet ja
vuoden 1894 jälkeen lainattavissa olleet teokset 567

Liite 3: Teoskohtaiset lainausmäärät Karstulan kirjastossa 1884–1893 572

Liite 4: Kirjastonkäyttäjänaiset ja heidän lainaamansa teokset 592

Summary 595

Henkilöhakemisto 606

Paikkakuntahakemisto 615

TAULUKOT

- Taulukko 1: Autonomian ajan keskisuomalaiset pappissäädyn ja talonpoikaissäädyn valtiopäivämiehet (niissä maalaiskunnissa, joissa porvarissäädyllä ja aatelistolla ei ollut säätyedustusta) valtiopäiville osallistuneiden sekä osallistumiskertojen määrän mukaan, s. 69
- Taulukko 2: Vuosina 1841–1860 Suomessa perustetut kansankirjastot, s. 96
- Taulukko 3: Suomeksi julkaistujen ensipainosten määrät vuosina 1809–1885, s. 103
- Taulukko 4: Karstulan kunnankirjaston rahoitus ja kirjahankintoihin käytetyt varat 1877–1896, s. 133
- Taulukko 5: Yrjö Koskisen laatima vuoden 1874 kunnankirjastoja kuvaava taulukko, s. 145
- Taulukko 6: Kunnat, joissa oli kirjasto vuonna 1874, suhteessa läänien kuntien kokonaismäärään sekä läänien väestömäärän perusteella laskettu vertailuluku ”kirjasto / 5 000 asukasta kohti”, s. 147
- Taulukko 7: Martti Lutherin teosnimikkeiden vuosittaiset lainausmäärät Karstulan kirjastossa 1884–1893, s. 159

- Taulukko 8: Tunnustuskirjojen lainausmäärät Karstulassa 1884–1893, s. 173
- Taulukko 9: *Raamatun* ja *Uuden testamentin* lainausmäärät, s. 174
- Taulukko 10: Eräiden hartauskirjojen lainauskerrat, s. 203
- Taulukko 11: Kaukomaita, vieraita kulttuureita, lähetystyötä sekä eräitä Euroopan maita käsitelleen kirjallisuuden lainausmäärät, s. 227
- Taulukko 12: Lakiteosten ja asiakirjaoppaiden lainausmäärät, s. 231
- Taulukko 13: Suomen historiaa ja maantiedettä käsittelevien teosten lainausmäärät, s. 242
- Taulukko 14: Yleistä historiaa käsittelevien teosten lainausmäärät, s. 248
- Taulukko 15: Ihmisten terveyttä ja hyvinvointia käsitelleen kirjallisuuden lainausmäärät, s. 252
- Taulukko 16: Maa-, metsä- ja karjataloutta käsitelleen kirjallisuuden lainaajamäärät, s. 274
- Taulukko 17: Eräiden ruokahuoltoon, asumiseen ja itseopiskeluun liittyneiden oppaiden ja koulukirjojen lainaajamäärät, s. 284
- Taulukko 18: Lasten- ja nuortenkirjallisuuden lainausmäärät, s. 299
- Taulukko 19: Raittiuskirjallisuuden lainaajamäärät, s. 336
- Taulukko 20: Kotimaisen kaunokirjallisuuden lainausmäärät, s. 345
- Taulukko 21: Runoteosten lainaukset, s. 369
- Taulukko 22: Ulkomaisen kaunokirjallisuuden lainausmäärät, s. 397
- Taulukko 23: Naisten ja miesten lainamat suosituimmat teokset ja niiden lainausmäärät Karstulan kirjastossa lainauskertojen perusteella 1884, s. 421
- Taulukko 24: Vuosittaiset lainausmäärät Karstulan kirjastossa 1884–1893, s. 426
- Taulukko 25: Karstulan kirjaston suosituimmat teokset ja niiden lainausmäärät 1884–1893, s. 429
- Taulukko 26: Karstulan kirjaston nide- ja lainausmäärät sekä kirjaston rahoitus 1897–1917, s. 433
- Taulukko 27: Lainaukset ja lainaajamäärät Karstulan kansakoulujen opettajakirjastosta 1896–1903, s. 451